



v/ Hilde Krogh
Friis' gate 6
0187 Oslo

Oslo, 15. juni 2018

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Postboks 8111 Dep.
0032 Oslo

Deres ref.: 2018/9955-1 FM-V

Høring – veileder for representanter, kapittel om: registrering, asylintervju og mottaksbesøk

Vergeforeningen Følgesvennen viser til høring datert 06.05.18. Da høringsfristen i utgangspunktet var svært kort, er vi glad for at denne ble utsatt til 15. juni. Dette gir høringsinstansene en bedre mulighet til å svar utfyllende på de tilsendte kapitlene i veilederen.

Vi setter pris på FMOAs initiativ til utviklingen av en veileder for representanter. Veilederutkastet inneholder flere forslag til hvordan representanten kan bruke sin rolle som et talerør for barnet. Dette mener vi er viktig for at representanten skal få en god forståelse av sin rolle. En del steder går imidlertid veilederen svært langt i å beskrive detaljert hva som ikke er representantenes oppgaver i et språk som forstås som påbud/forbud. Etter vår oppfatning bidrar flere av disse detaljbeskrivelsene til å undergrave det grunnleggende medmenneskelige og tillitsbyggende aspektet ved representant- og vergerollen. De er også i strid med anbefalinger fra forskning om enslige mindreåriges behov samt med erfaringer og anbefalinger fra andre europeiske land.

I det følgende går vi igjennom de punktene i veilederen vi mener er med på å bygge opp under representantrollen så vel som de vi mener bidrar i motsatt retning. Til slutt kommenterer vi på det som, etter vår mening, trengs å jobbes videre med.

Registrering hos Politiets utlendingsenhet

Registreringens innhold

Det er nyttig at representanten får kjennskap til gangen i registreringen, til prosedyrekoder o.l. Vi merker oss imidlertid noen unøyaktigheter i oppsummeringen av hva som skal gjennomgås, nærmere bestemt: *asylgrunnlag og straffbare forhold (ved utvidet registrering)*. Både asylgrunnlag, om enn veldig kortfattet, og straffbare forhold blir etterspurt i vanlig registrering – altså ikke kun i utvidete registreringer. Det er for øvrig verdt å merke seg at det faktisk at barnet kun får anledning til å uttale seg kort om asylgrunnlaget under registreringen hos PU, i en del tilfeller blir brukt mot henne/ham under asylintervjuet, der barnet kan bli beskyldt for å utbygge sin asylforklaring.

Samtalen med den mindreårige før registreringen

Under avsnittet "Introduksjon" gis det eksempler på hva det kan være lurt å ta opp. Vår erfaring er at barnet ofte er sliten og har problemer med å ta inn mye informasjon. Det viktigste å informere barnet om, er vårt navn med kontaktinformasjon (gjerne i form av et visittkort), hvorfor barnet har fått en representant, vår taushetsplikt og at vi er der for barnet og ikke jobber for PU eller UDI samt hva som er vår oppgave.

Når det gjelder informasjonsskrivet, så er det vår oppfatning at det ikke passer å presentere dette under registreringen. Å skulle begynne å fortelle et utslitt barn at din representant ikke skal være din mamma eller pappa, ikke følge deg til møter med det offentlige etc. hører ikke hjemme i denne sammenhengen. (Vi stiller i det hele tatt spørsmål til hvor hensiktsmessig flere av punktene i dette skrivet er når et tillitsforhold skal utvikles.)

Under «Viktigheten av å snakke sant» blir det nevnt at «...*politiets utlendingsenhet vil understreke at det er viktig å kun oppgi riktige opplysninger. Likevel kan du nevne dette og presisere at det kan skade saken dersom man lyver.*» Vi vet av erfaring at det å hentyde til muligheten av løgn fra den mindreåriges side, kan oppleves som om representanten – i likhet med myndighetene - tror at barnet lyver. Dette bidrar ikke til utviklingen av et tillitsforhold. Her bør det oppfordres til at representanten finner andre måter å uttrykke seg på.

Representantens oppgaver under registreringen

FMOA skriver at dersom representanten er uenig i PUs aldersvurdering, så må hun/han gi en konkret begrunnelse og påse at innvendingene blir tatt med i rapporten. Om FMOA med dette mener at representanten i de tilfeller hvor det ikke blir gitt en kommentar dermed er enig med PU, bør det komme tydelig fram i veilederen. Veilederen bør også inneholde informasjon til representantene om mulige konsekvenser av aldersuttalelser gitt hos PU (og senere i asylprosessen). En forutsetning for at representantene skal kunne komme med konkrete uttalelser om alder er at de får adekvat og faglig opplæring i hvordan man kan vurdere alderen til en person, og hvilke hensyn som bør tas.

Etter utlendingsloven § 88 skal aldersundersøkelse kun gjennomføres dersom det ikke er mulig med rimelig sikkerhet å fastslå at søker er over eller under 18 år. Vi etterlyser spesifikk veiledning om hva representanten gjør når det ikke er tvil om at søker er mindreårig, men hvor samtykke til aldersundersøkelsen likevel etterspørres hos PU. Det er også nødvendig

med veiledning om hva et informert samtykke til en slik undersøkelse innebærer. Hva kreves for at den mindreårige skal forstå hva det gis samtykke til, noe som etter vår mening også må omfatte informasjon om mulige konsekvenser av resultatene til en undersøkelse befestet med usikkerhet. Vi går ut fra at en viktig hensikt med veilederen er å trene representanten i å sørge for at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt, og etterspør derfor en nærmere utdyping av den utfordring som ligger i dagens praksis av aldersundersøkelser.

Etter registreringen

Vi har notert oss at representanten blir oppfordret til å gi uttrykk for sin mening om hvor den mindreårige bør bo når hun/han kommer sammen med en eldre slektning. I dette inngår selvfølgelig det å høre med barnet om hva hun/han ønsker. Dette er en viktig oppgave som inngår i representantens talspersonrolle. Det å ikke bli tvunget til atskillelse fra en nær og trygg slektning er avgjørende for den mindreåriges ve og vel i det nye og ukjente.

Asylintervjuet

Dessverre synes kapitlet om asylintervjuet generelt noe uklart. Vi er usikre på hva som er ment som informasjon til representantene og hva representanten faktisk forventes å informere de mindreårige om. Det kan være hensiktsmessig med en oversiktlig liste over hva det forventes at de mindreårige skal informeres om. Som kapitlet nå ser ut så er noen punkter listet opp, mens andre er bakt inn i teksten som ellers framstår som informasjon rettet mer til representantene enn til barna.

Regelverk

Her vises det til rettigheter som gis den mindreårige i Utlendingsforskriften. Blant annet heter det at intervjuet normalt skal foretas innen 14 dager etter at søknaden er levert (paragraf 17-4 tredje ledd). Veilederen bør opplyse om at ventetiden i regelen er svært mye lengre enn 14 dager; i de siste årene har det vært snakk om nærmere 12-14 måneder, ikke dager. Det bør videre henstilles til at representanten forsøker å gi den mindreårige et reelt inntrykk av hva som kan forventes av ventetid i systemet, også etter asylintervjuet.

Deltakernes roller og oppgaver

Tolken

I annet avsnitt vises det til at representanten skal oppmuntre barnet til å se på den som snakker. Dette oppfatter vi at er intervjuerens ansvar. Det er ikke representantens oppgave å irettesette barnet under intervjuet, men å sørge for at forholdene er lagt til rette, at intervjuet er barne- og kultursensitivt og at spørsmålene som stilles er forståelige. Videre at barnets juridiske rettigheter ivaretas.

Representanten

Her blir det vist til representantens rolle som observatør og som sikrer av at barnets interesser og rettssikkerhet. I siste avsnitt blir det understreket hva representanten ikke skal gjøre:

"Representanten er til stede for å ivareta barnets rettigheter. Dette innebærer ikke å trøste den mindreårige med klemmer, holde barnets hånd under intervjuet eller lignende. At

representanten påtar seg en omsorgsrolle kan føre til en rollekonflikt for representanten og urealistiske forventninger hos barnet.”

Etter vår mening bidrar argumentene i dette avsnittet ikke til å bygge tillit mellom den mindreårige og representanten. Det å være en observatør innebærer en aktsomhet med hensyn til hva som skjer i selve intervjusituasjonen. Det vil være tilfeller hvor barnet skal fortelle om svært traumatiske hendelser, hendelser som de ofte ikke har fortalt til noen tidligere; det kan for eksempel være at de har sett mor bli steinet til døde, eller at liket av far var bundet til en bil som kjørte rundt omkring i landsbyen med liket etter. Dette kan føre til at barnet bryter fullstendig sammen. I enkelte tilfeller vil det kreve at vi gjør det vi kan for å roe ned barnet.

Vår erfaring er ikke at det å trøste fører til rollekonflikt for representanten og urealistiske forventninger hos barnet. Det å trøste et barn, være tilgjengelig for og oppmerksom på dennes behov, betyr ikke at vi har overtatt den daglige omsorgen. Det er rett og slett unaturlig å ikke skulle vise omsorg for et sårbart barn når det er behov for dette, det være seg under et intervju eller i andre vanskelige situasjoner.

Representantrollen innebærer etter vår mening at du som representant må tolke barnets signaler og være var for hva det enkelte barnet har behov for. Dette er noe som bør tas opp i større grad i opplæringen av representanter og verger, og trenes på ved hjelp av rollespill.

Forberedelser

I dette underkapitlet blir det blant annet pekt på at forhold som manglende skolegang, reduserte kognitive evner eller svekket psykisk helse eller traumer hos barnet «...*bør i enkelte tilfeller meddeles UDI før intervjuet*». Det å passe på å informere UDI om spesielle utfordringer i barnets situasjon slik at dette tas hensyn til under intervjuet, er en viktig del av representantens oppgaver. Bevissthet rundt særlige utfordringer krever imidlertid at representanten har brukt tid på å bli kjent med den mindreårige og vunnet barnets tillit.

Vi stusser over følgende påstand i forbindelse med forberedelser til intervjuet: «*Selv om du skal veilede barnet om hvilke temaer som tas opp og hvordan barnet best forbereder seg til samtalen, skal ikke barnet fortelle historien sin til deg.*» Det gis flere grunner til dette: Det kan være en belastning å fortelle om vonde opplevelser, barnet opplever at hun/han gjennom dette nå har fortalt sin historie eller får et rutinemessig forhold til det hun/han har opplevd fordi historien fortelles flere ganger. Eller barnet modifierer historien ut fra hvordan denne har blitt mottatt. Vi undrer oss over hva FMOA baserer disse påstandene på, og ville sette pris på om det her ble referert til forskning eller andre offentlige kilder som grunnlag for disse argumentene.

Ettersom hvert barn har ulike behov, er det vår oppfatning at forberedelsene må justeres deretter. Et barn som har et sterkt behov for å fortelle deler av sin historie under forberedelsen til intervjuet og som opplever at dette faller naturlig, må få anledning til dette. Barnet kan dessuten ønske å fortelle noe av sin historie når representanten for eksempel spør hvordan hun/han har det eller når man snakker om barnets helse. Det å skulle avvise et slikt behov kan være svært uheldig for tillitsforholdet mellom representanten og barnet. Å stoppe et barn i fortellingen av en eller flere hendelser kan også ha en uheldig effekt fordi

barnet da lett kan oppleve at hun/han har sagt noe galt. Dette kan i sin tur ha uheldige konsekvenser for selve intervjusituasjonen og dermed for barnets sak.

Det er i tillegg vår erfaring at barn som har opplevd mye vondt, som for eksempel overgrep, kan ha veldig vanskelig for å begynne å fortelle om dette under asylintervjuet. Et oppmuntrende blikk fra en representant som allerede vet kan da være avgjørende for om barnet tør å ta steget mot å åpne seg i intervjusituasjonen. Det å ha fått anledning til å fortelle deler av eller hele historien sin til representanten under forberedelsen til intervjuet, kan dermed ha bidratt til å trygge barnet.

Vi vil dessuten minne om at det for barn som bor på omsorgssentre rapporteres fortløpende til BUFetat om deres situasjon i Kartleggings- og oppfølgingsplanene for enslige mindreårige asylsøkere/flyktninger (KOPP). I denne forbindelse vil barnet i mange tilfeller ha snakket om sin bakgrunn og deler av eller hele flukthistorien.

Sammenfattet framstår det som lite hensiktsmessig og fleksibelt å skulle legge føringer på representantene når det gjelder hvorvidt barna skal kunne fortelle historiene sine eller ikke. Det bør derimot komme fram at det må være opp til barnet om hun/han vil fortelle hele eller deler av sin historie til representanten på forhånd.

Under temaet «opplysningsplikt» skriver FMOA at barnet bør bli informert om å ikke anta at UDI vet noe om saken fra før. Her mener vi at det er like viktig å informere om at UDI har fått tilsendt rapporten som ble skrevet hos PU ved registrering. I og med at barna ofte husker lite fra registreringen hos PU, kan det i tillegg være hensiktsmessig å gå gjennom denne rapporten med barnet under forberedelsen til intervjuet.

Under avsnittet om svar på aldersundersøkelse blir det vist til at representanten bør forklare barnet at: «*Avgjørelsen vil bygge på en helhetsvurdering hvor også andre momenter enn aldersundersøkelsen vektlegges.*» I og med at det ofte er et stort gap mellom teori og praksis når det gjelder hva som legges vekt på i «helhetlige» aldersvurderinger, vil det være vanskelig for representanten å skulle hevde noe som den mindreårige oppfatter ikke stemmer. Barnet bør informeres om at resultatet av aldersundersøkelsen vil være *tungtveiende* i UDIs vurdering og fastsetting av alder (dette i følge UDIs praksisnotat 2012-011 om behandling av asylsaker fra enslige mindreårige asylsøkere). I praksis brukes resultatene av den medisinske aldersundersøkelsen nesten som en fasit - som andre uttalelser blir veiet opp mot og ikke klarer å trekke i tvil.

Intervjudagen og intervjuets innhold

Samtale før intervjuet begynner.

I siste avsnitt blir representanten oppfordret til å ha en vennlig tone: "*...selv om samtalen før intervjuet skal være effektiv, er det derfor ofte viktig at du har en vennlig tone*". Dette burde det være unødvendig å ha med i en veileder. Det er en selvfølge at representanten som den mindreåriges talsperson har en vennlig tone overfor barnet. Begrepet «effektiv» hører heller ikke hjemme her. Her kan man heller si noe om at samtalen bør fokusere på det som er viktig for at barnet skal kunne håndtere intervjusituasjonen på en så god måte som mulig, og at andre ting kan spares til andre anledninger, som pauser.

Dersom en er setterrepresentant, blir en samtale før selve intervjuet anbefalt. I denne samtalen heter det at den midlertidige representanten bør forsikre seg om at barnet har hatt en forberedende samtale med sin faste representant før avreise.

Vi har forståelse for at det i visse tilfeller må opprettes en setterrepresentant, men mener samtidig at FMOA i større grad bør unngå å oppnevne setterrepresentanter og heller forsøke å få til at den oppnevnte representanten stiller. Flere mindreårige som senere har fått avslag, har uttalt at "...jeg fikk en verge som ikke visste noen ting om meg på intervjuet". En setterrepresentant vil som regel ikke ha de samme forutsetninger som en fast representant til å sette seg inn i saken og bistå barnet ved behov, verken under intervjuet eller i pauser. En setterrepresentant har videre ofte ikke forutsetninger for å uttale seg om alder, og dette vil være en ulempe for barnet dersom representantens uttalelse tillegges den vekten den bør fra myndighetenes side.

Generelt sett bør det være et eget avsnitt i FMOAs veileder om hva setterrepresentanten plikter å gjøre av oppgaver, og hva representanten som ikke kan delta på intervjuet, plikter å gjøre av oppgaver. Dersom dette ikke er klart definert, er det stor fare for at misforhold oppstår, noe som vil være svært uheldig for det barnet som får tildelt en setterrepresentant under intervjuet.

Representantens inngripen

Det påpekes at representanten i situasjoner hvor barnet svarer unnvikende eller kortfattet, kan be om en pause hvor intervjuer anmodes om å gå ut av rommet. Tolken vil fortsatt være i rommet og det vises til at: «*Representanten må understreke for barnet at det er viktig å svar utfyllende på intervjuers spørsmål, og at en tilstrekkelig opplysning av saken er i barnets interesse.*» En slik påpekning vil ikke nødvendigvis føre til at barnet åpner seg mer, heller tvert imot. Ofte skjønner ikke barna hva som menes med å svare utfyllende. Igjen mener vi at det å påpeke noe overfor barnet i et intervju er intervjuers oppgave, så sant dette gjøres på en skånsom måte. For representanten vil det være viktig å høre med barnet om det er noe hun/han opplever som vanskelig og, i tilfellet, hva. For så deretter å snakke litt om hva som skal til for å få fortalt det som er ekstra vanskelig, men samtidig viktig og nødvendig.

Avslutning av intervjuet

Representantene informeres her om at høytlesning av rapporten ofte sløyfes, og at representanten da får lese eller skimme gjennom rapporten. Vår erfaring er at representanten ikke blir gitt tid til å lese eller skimme gjennom rapporten på slutten av intervjuet. I enkelte tilfeller blir rapporten heller ikke ferdig på slutten av intervjuet, da noen intervjuere ønsker å gå gjennom rapporten og rette opp i skrivefeil før rapporten sendes til representanten. Vi mener uansett at rapporten ikke bør skummes gjennom. "Små" feil kan få store konsekvenser og etter vår mening er det derfor en viktig oppgave for representanten å lese nøye gjennom rapporten og ettersende eventuelle kommentarer til UDI.

Besøk hos den mindreårige

Formål

Dette avsnittet virker abstrakt og dermed vanskelig å forstå. Formålet om å "...legge til rette for kommunikasjon med barnet" må konkretiseres. De følgende setningene framstår også som svært generelle: "...For å ivareta barnets interesser er det nødvendig å formidle informasjon og innhente opplysninger. Videre fremmer besøkene barnets rett til medvirkning og til å bli hørt."

Vi antar at et av hovedformålene med besøket er å forsikre seg om at barnet får forsvarlig omsorg. For å kunne finne ut av dette er relasjonsbygging og opparbeiding av tillit avgjørende. Det er ikke mulig å ha en god kommunikasjon med barnet dersom det ikke eksisterer et tillitsforhold mellom barnet og representanten. Heller ikke er det mulig å innhente opplysninger fra den mindreårige uten et slikt grunnleggende tillitsforhold. Og for å kunne formidle informasjon, må representanten være sikker på at denne blir forstått. Alt dette avhenger av en relasjon basert på et visst kjennskap og trygghet.

Tid, sted og omfang

Det understrekes i veilederen at representanten bør besøke barnet tidlig slik at forhold som krever umiddelbar oppfølging fanges opp raskt. I denne forbindelse blir det pekt på at helseproblemer krever at representanten påser at barnet mottar nødvendig helsehjelp. Dette er forhold som vi anser som svært viktige å gripe fatt i – det er avgjørende for barnets helse, men også for asylsaken. Vi opplever imidlertid at det kan være svært vanskelig for asylsøkende barn å få den hjelpen de trenger, og oppfordrer derfor FMOA til å komme med råd i det varslede helsekapittelet i veilederen om hvordan representanten kan sørge for at helsevesenet tar asylsøkere på alvor. Særlig vanskelige tilfeller omfatter situasjoner hvor den mindreårige er blitt plassert i voksenmottak som ikke har i sin driftsavtale at de skal bistå mindreårige, og ved flytting mens den mindreårige er i utredning eller behandling i helsetjenesten.

Flere steder i veilederen hevdes det at ulike typer kontakt mellom den mindreårige og representanten kan skape urealistiske forventninger. Også i dette kapitlet listes opp hvilke typer møter og kontakt som vil skape disse urealistiske forventningene. Vi finner deler av dette såpass bekymringsfullt at vi gjengir det som frarådes og ikke tillates i sin helhet: «*Det frarådes at representanten arrangerer private møter med den mindreårige utenfor mottaket. Kafébesøk og lignende kan gjøre det uklart for den mindreårige hva som er representantens rolle og skape urealistiske forventninger. Transittfasen er uforutsigbar og barnet vil ofte endre bosted flere ganger, slik at ny representant må oppnevnes. Hvis barnet knytter tette bånd til representanten sin kan dette gjør flytting mer byrdefullt og forhindre at den mindreårige lar ny representant ivareta hans eller hennes interesser på en best mulig måte. Av samme grunn er ikke overnattingsbesøk tillatt og representanten skal ikke gi gaver til barna. Det frarådes generelt å avlegge spontane besøk, både av hensyn til mottakets daglige drift og barnets behov for stabilitet og forutsigbarhet.*»

Vi stiller oss uforstående til mange av argumentene som brukes her, og må igjen be om at FMOA kommer med belegg for disse argumentene. Finnes det noen forskning som underbygger disse påstandene? Ta for eksempel påstanden om at tette bånd til

representanten kan gjøre flytting mer byrdefull. Kanskje det burde være større aksept for å beholde en representant som barnet er trygg på, nettopp for å gi en viss grad av stabilitet i en svært uforutsigbar verden. All forskning som vi kjenner til understreker nettopp betydningen av stabilitet og kontinuitet for disse ofte svært sårbare barna. Fra lovens forarbeider vil vi trekke fram lovgivers intensjon om en viss kontinuitet i voksenkontakten, slik det framgår av forarbeidene til utlendingslovens § 98 annet ledd i Prop 51 L (2011-2012) på side 36, hvor Departementet uttaler at kontinuiteten i voksenkontakten ikke skal avhenge av kommune- eller fylkesgrenser.

Vi undrer oss videre om hvor FMOA finner faglig belegg for påstanden om at spontane besøk kan forstyrre barnets behov for stabilitet og forutsigbarhet. Vår erfaring er tvert i mot at barnet som regel blir veldig glad for slike besøk. Når representanten velger å stikke innom uten avtale, gir det barnet signaler om interesse for barnet og hennes/hans situasjon. Vi er selvfølgelig opptatt av at representanter og verger skal jobbe for å ha en så god kommunikasjon med mottak og omsorgssenter som mulig. Det er derfor en ide å oppmuntre representanten til å legge eventuelle stikke-innom-besøk til tider hvor det ikke er skole er andre rutinebaserte aktiviteter på mottaket eller omsorgssenteret.

Når det gjelder kafébesøk, må det vel være opp til den enkelte representant å vurdere nytten av dette. Hvis et barn har det tydelig vanskelig der han/hun bor, vil det ofte være hensiktsmessig å ta ham eller henne med på kafé. Et slikt besøk gir barnet en mulighet til å slappe litt bedre av og dermed klare å fortelle hva som plager ham eller henne. Det å gjøre noe sammen utenfor mottaket eller omsorgssenteret bidrar også ofte til en styrking av det gjensidige tillitsforholdet.

Representanten blir også fortalt at hun/han ikke bør ha kontakt med barnet på sosiale medier. Det blir hevdet at: *«Virkningen på barnet vil være den samme som ved spontane besøk eller turer på kafé – den mindreårige kan få urealistiske forventninger fordi skillet mellom representantrollen og vennskap viskes ut. Det er også lett at barnet, uten å forstå de juridiske forholdene, gir deg sensitive opplysninger som lagres i de ulike mediene.»* Dette er argumenter som vi nok en gang etterlyser faglig belegg for. Påstanden om at barnet lett legger ut sensitive opplysninger til representanten på sosiale medier er for oss ukjent. Dersom dette forekommer, må det derfor sies å være unntaksvis. Vi stiller oss også uforstående til hva slags urealistiske forventninger (et uttrykk som brukes gjentatte ganger i dette høringsbrevet) bruk av sosiale medier vil skape til representanten fra den mindreåriges side.

Sosiale medier er en kontaktform som barna er vant med. De bruker sosiale medier i hverdagen og vår erfaring er at det ofte kan oppleves som ufarliggjørende å få lov til å skrive på sosiale medier. Det åpner videre for at barn kan opprette direkte kontakt med representanten ved behov, uten å først måtte gå gjennom mottaksansatte og liknende.

Terskelen for å ta kontakt må være lav. Barnet bør ikke måtte gå via mottaksansatte, noe som ofte kan sitte langt inne hos barnet, for å få kontakt med sin representant. Det er ikke mulig å detaljstyre kommunikasjonsform – her er alle ulike. Det må være opp til representantene å velge hva slags kommunikasjonsmetode de benytter seg av når de har kontakt med de mindreårige og vice versa. Det viktigste er at representantene er

tilgjengelige for barna. Samtidig er det selvfølgelig viktig at representanten generelt viser godt nettvett dersom hun/han har kontakt med barnet på facebook.

Samtalen

I dette underkapitlet understrekes det at representanten ikke er en støttekontakt eller omsorgsperson for barnet, men at det likevel er *«...nødvendig at barnet og representanten har en vennlig tone. Dette fordi barnet skal ha tillit til representanten og være komfortabel med å spørre om bistand eller gi opplysninger.»* Igjen: Det burde være unødvendig å si at barnet og representanten skal ha en vennlig tone. Dette er et selvsagt utgangspunkt og behøver ikke å grunngis. Videre heter det at *«Det kan være vanskelig å finne en balansegang mellom et utpreget profesjonelt forhold og en vennskapelig tone. Et nyttig virkemiddel for å unngå misforståelser, er å tidlig legge premisser for samarbeidet ved å forklare hva som er representantens rolle og avklare eventuelle misoppfatninger. Det er barnets beste at hans eller hennes forventninger samsvarer med det som er din oppgave.»*

Vi stiller oss undrende til denne gjentatte problematiseringen av skillet mellom et profesjonelt forhold og en vennskapelig tone. Det er vår erfaring at den mindreårige og representanten, gjennom gradvis å bli kjent med hverandre, i de aller fleste tilfeller finner ut av hvordan representanten best kan støtte og fungere som talerør for den mindreårige. I dette inngår det å påklage forhold som tydelig ikke er til barns beste. Det å skulle starte opp et slikt kjennskap mellom et barn, som befinner seg i helt nye og fremmede omgivelser, og en voksen med *«å legge premisser for samarbeidet»* bidrar ikke til å bygge opp under en god og viktig relasjon.

I veilederen tas dette videre ved å understreke betydning av grensesetting i relasjonen mellom representant og mindreårig: *«Dersom du opplever at barnet er stadig mer oppsøkende, eller søker omsorg fra deg, er det viktig med tydelig grensesetting.»* Det er naturlig å vise at en bryr seg når et barn har det vondt. Dette kan gi seg uttrykk gjennom å erkjenne at barnet har gått gjennom mye og at det derfor er naturlig å føle smerte og sorg. Videre kan det gi seg uttrykk i at representanten tar opp uheldige og mangelfulle forhold ved mottak eller omsorgssenter. Når et barn blir oppsøkende, handler dette ofte dessuten om frykt i forbindelse med asylsaken, problemer ved bosituasjonen eller skoletilbudet etc. I de få tilfellene hvor henvendelsene blir for mange, vil dette kunne aktualisere FMOAs tilbud om veiledning for representanter og verger.

Generelt sett er det viktig at representanten er tilgjengelig for henvendelser fra den mindreårige. Dette kan ikke understrekes nok. Vergeforeningen har fått flere henvendelser fra ansatte i omsorgssenter, kommune og bofellesskap som uttrykker bekymring for konsekvensene for de mindreårige av fraværende eller utilgjengelige representanter og verger. Det dreier seg om representanter og verger som sjelden eller aldri tar kontakt, eller som bare svarer på henvendelser noen timer i uka, i det de betegner som sin «kontortid». Representanters og vergers fravær er problematisert i flere nylig publiserte rapporter (UNHCR¹, Fafo², UNICEF³ og KS⁴).

¹ UNHCR (2017): *This Is Our View*. The Voices of Unaccompanied Afghan Children in Norwegian Reception Centres.

Sammendrag og anbefalinger

Vi ser det som positivt at veilederen ved flere anledninger trekker fram representantens rolle som uavhengig talsperson – som når det for eksempel pekes på

- at representanten, dersom uenig i politiets aldersvurdering, bør gi begrunnelse for dette og sørge for at det blir inkludert i rapporten;
- at representanten blir oppfordret til å gi uttrykk for sin mening om hvor den mindreårige bør bo dersom hun/han kommer sammen med en nær eldre slektning;
- at representanten må passe på å informere UDI før intervjuet om spesielle utfordringer i barnets situasjon slik at disse blir tatt hensyn til;
- at representanten må påse at barnet mottar nødvendig helsehjelp, viktig for barnet, men også for saken.

I og med at det å være en uavhengig talsperson er en særdeles viktig del av representantrollen, bør denne siden ved representant- og vergerollen, etter vår mening, imidlertid understrekes og forklares mye nærmere i veilederen. Vi har kun trukket fram noen momenter som trenger nærmere utdyping: Hva kan representanten gjøre for å sørge for at helsevesenet tar asylsøkeren på alvor? Hva kan representanten gjøre når det ikke er tvil om at søker er mindreårig, men hvor samtykke til aldersundersøkelsen likevel etterspørres hos PU – i strid med utlendingsloven og ofte også i strid med den mindreåriges interesser?

Representanten skal sørge for at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt – og veilederen bør utdype dette aspektet ved representant- og vergerollen. Det er også nødvendig å påpeke representanters og vergers uavhengighet; de skal representere barnet og ikke myndighetene. I denne sammenheng vil det være viktig å understreke at barnets interesser ikke nødvendigvis sammenfaller med myndighetenes.

Basert på mange års erfaring utviklet Vergeforeningen en tredeling av vergerollen hvor vi konstaterte at ved siden av å være en rettslig representant for den mindreårige, skal representanten/vergen være en målbærer for den unges rettigheter, noe som omfatter dennes ønsker og behov, samt en formidler og brobygger i saker som angår den mindreårige.⁵ (Denne tredelingen ble i sin tid adoptert av og lagt ut i den delen som omhandler vergers og representanters oppgaver i Vergemålsportalen.) For å kunne utføre sine oppgaver på en forsvarlig måte, er det avgjørende at representanten kjenner den mindreårige og at de to har bygget opp et tillitsforhold. Vi har derfor framhevet hvor viktig det er at representanten evner å tolke ulike barns signaler og utvikler en varhet for det enkelte barns behov. Dette er noe vi anbefaler at FMOA bruker mye tid på i sine kurs. Med henblikk på veilederen savner vi både et barnefaglig og et kultursensitivt perspektiv, noe vi

² Sønsterudbråten, Silje, Tyldum, Guri og Raundalen, Magne (2018): *Et trygt sted å vente*. Omsorgspraksiser på asylmottak for enslige mindreårige. Fafo-rapport 2018:05.

³ UNICEF (2018): *Protected on Paper? An Analysis of Nordic Country Responses to Asylum-Seeking Children*. UNICEF Office of Research – Innocenti, Florence.

⁴ KS/FoU (2016): *Kommunenes håndtering av enslige mindreårige flyktninger* - FoU-prosjekt nr. 164016

⁵ Vergeforeningen Følgesvennen (2013): *Bosetting for enslige mindreårige flyktninger*. En veileder.

mener bør være gjennomgående i et materiale som omhandler situasjonen til enslige asylsøkende barn og deres rettigheter og behov. Barn forholder seg annerledes til fremmede mennesker, myndigheter og ulike situasjoner enn voksne. Og personer med en annen kulturbakgrunn enn den norske forholder seg eksempelvis annerledes til slike tid som navn og tid samt begreper som respekt, skam og ære. Representanter og verger trenger kunnskap om ulike måter å tolke verden på og veiledning i hvordan forholde seg til dette.

Med utgangspunkt i den avgjørende betydningen et tillitsforhold har for representantens virke, ser vi med bekymring på de føringer for kontakt som legges i dette veiledningsutkastet. Det listes opp en rekke eksempler på hvordan kontakten ikke skal foregå; representanten skal unngå spontanbesøk, kafébesøk og kontakt på sosiale medier. Frykten for å skape urealistiske forventninger hos barnet er et gjennomgangstema, likeledes konsekvensene av å det å skape tette bånd. Her mener vi at FMOA har misforstått hva som utgjør grunnlaget for et tillitsforhold. Du setter ikke opp et formelt møte hvor det legges premisser for et samarbeid med et barn som sliter, men finner ulike måter å nå fram til barnet på – gjerne gjennom spill, kafébesøk, det å være interessert tilskuer under cricketkamper osv. For barnet skal det dessuten være så lett som mulig å ta kontakt med representanten; sosiale medier åpner nettopp for at den mindreårige kan ta direkte kontakt med sin representant ved behov.

Vi vil føye til at påstandene om hva representanten ikke skal gjøre i møtet med den mindreårige og de tilliggende forklaringene på dette i flere tilfeller ikke bare går på tvers av våre erfaringer som representanter og verger samt de anbefalinger som blir gitt om representant-/vergearbeid i andre europeiske land⁶, men også på tvers av det vi kjenner til av forskning på området. Vi ber derfor om at forklaringene begrunnes faglig i veilederen.

Det virker dessverre som om en i veilederen først og fremst legger vekt på hvordan representanten skal sørge for å holde avstand til den mindreårige. Et slikt fokus mener vi kan forstås dit hen at representanter og verger skal begrense sin tilgjengelighet, for eksempel i form av kontortider, i stedet for å være oppmerksomt til stede overfor sine myndlinger. Vi oppfordrer FMOA til å gjøre det de kan i denne veilederen for å styrke sine representanter og verger i kunsten å lytte og være til stede for den mindreårige, i å stadig utvikle evnen til å forklare uforklarlige situasjoner og i å kunne fungere som den mindreåriges uredde og uavhengige talsperson.

Med vennlig hilsen
Vergeforeningen Følgesvennen
v/Hilde Krogh

⁶ Vergeforeningen deltar i et samarbeid om å utvikle en veileder for verger i regi av det europeiske verge-nettverket ENGI. ENGI har tatt initiativ til et EU-finansiert prosjekt som samler inn best praksis-eksempler fra de europeiske landene.